Prof. Dr. H. Bavinck

GEBORE IN HOOGEVEEN 13 DESEMBER 1854

OORLEDE IN AMSTERDAM 29 JULIE 1921

Herman Bavinck

se

PSIGOLOGIE en PEDAGOGIEK IN HUL VERBAND

deur

JOHANNES FREDERIK ELOFF HAVINGA,
B.A. (S.A.), M.ED. (U.P.)

Proefskrif aangebied ter gedeeltelike nakoming van die vereistes vir die graad

DOCTOR EDUCATIONIS

aan die

Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys

Promotor: Prof. J. CHR. COETZEE, M.A., M.Ed., D.Phil., F.B.Ps.S.

Desember 1951

V O O R A F.

Dit is met innige dankbaarheid dat ek hierdie werk, wat oor 'n groot gees soos prof. dr. Herman Bavinck handel, kon voltooi. Nie alleen is die werk met piëteit, liefde en genot gedoen nie, maar na voltooiing daarvan voel ek as mens, as opvoeder en as Christen ook verryk.

Eerstens wil ek my dank uitspreek aan my eggenote, Anna Maria Kruger, wat op allerlei wyse, soos die moeder van die huis dit alleen kan doen, hulp en bystand by die werk verleen het. Tweedens my dank aan prof. dr. J. Chr. Coetzee, aan wie se voete ek die eerste beginsels van die Christelike pedagogiek geleer het, vir sy hulp en bemoediging. Sy invloed sal my my lewe lank bybly. Derdens dank aan my ouers, Hermanus Christoffel Havinga en Johanna Cornelia Eloff, aan wie se knieë ek die suiwer Calvinistiese lewens- en wêreldbeskouing geleer het. Dank vir hulle opoffering, liefde, bemoediging, voorbeeld en invloed.

Bo alles my dank aan God, uit Wie en deur Wie en tot Wie alle dinge is.

HERMAN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN PEDAGOGIEK IN HUL VERBAND.

AFDELING A.

		Bl.
I.	'N STUDIE OOR DIE ONTWIKKELING VAN DIE CHRISTELIKE PSIGOLOGIE.	1.
II.	BAVINCK SE ALGEMENE BEGINSELS VAN DIE PSIGOLOGIE.	47.
III.	'N STUDIE OOR DIE TOEGEPASTE PSIGOLOGIE IN DIE ALGEMEEN.	89.
IV.	BAVINCK SE TOEGEPASTE PSIGOLOGIE.	115.

AFDELING B.

V.	HISTORIESE SKETS VAN DIE CHRISTELIKE OPVOEDKUNDE.	138.
VI.	'N STUDIE OOR DIE ALGEMENE PEDAGOGIESE BEGINSELS.	179.
VII.	BAVINCK SE ALGEMENE PEDAGOGIESE BEGINSELS.	212.
VIII.	BAVINCK SE OPVOEDING VAN DIE CHRISTELIKE HUISGESIN.	240.

AFDELING C.

IX.	DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY DOELSTELLING EN KINDERBESKOUING BY DIE ONDERWYS.	267.
X.	DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY LEERSTOF EN METODE VAN ONDERWYS.	299.
XI.	DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY BESKOUING OOR TUG, SKOOLINRIGTING EN ONDERWYSER.	333.
XII.	DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY BESONDERE OPVOEDKUNDE.	369.
	BIBLIOGRAFIE.	407.

AFDELING A.

HOOFSTUK I.

'N STUDIE OOR DIE ONTWIKKELING VAN DIE CHRISTELIKE PSIGOLOGIE.

Bl.

1. Prinsipiële Psigologie. 1

(a) Inleiding. 1
(b) Die Mens is 'n Eenheid. 2
(c) Die Funksionele Neutraliteit. 4
(d) Die Nie-bewuste. 5
(e) Die Wese en Oorsprong van die Siel. 5
(f) Die Verhouding tussen Siel en Liggaam. 7
(g) Die Moontlikheid en Noodsaaklikheid van die Opvoeding. 8

2. Die Ontwikkeling van die Psigologie tot die jaar 1900. 8

(a) Die Ou Tyd. 8
(i) Inleiding. 8
(ii) Griekeland. 9
(iii) Die Skolastiek. 10

(b) Die Nuwe Tyd. 12
(i) Bacon van Verulam. 12
(ii) John Locke. 13
(iii) Die Assosiasie-psigologie. 13
(iv) Herbart. 14
(v) Psigofisiek. 14

3. Die Jongste Sielkundige Strominge, Beskou vanuit die Christelike Standpunt. 15

(a) Algemeen. 15
(b) Die Rewolusie in die Psigologie. 16
(c) Psigologiese Skole. 16
(i) Introspektiewe Psigologie. 16
(ii) Dieptepsigologie. 19
(iii) Die Behaviorisme. 22
(iv) Die Gestaltpsigologie. 25
(v) Dink- en Wilspsigologie van die Würzburgse skool. 26
(vi) Die Geesteswetenskaplike of Begrypende Psigologie. 29
(vii) Die Tipologie of Tipe-psigologie. 31
(viii) Die Hormiese Psigologie. 33
(ix) Die Noëgenetiese Psigologie. 35

4. Gereformeerde Psigoloë van die 20ste Eeu. 38

(a) Inleiding. 38
(b) H. Bavinck. 40
(c) J.H. Bavinck. 40
(d) T. Hoekstra. 40
(e) J. Waterink. 41
(f) S.O. Los. 42
(g) J. Chr. Coetzee. 43
(h) W. Geesink. 44
(i) Opmerking. 45
(j) Samevatting. 46

HOOFSTUK II.

BAVINCK SE ALGEMENE BEGINSELS VAN DIE PSIGOLOGIE.

Bl.

1. Herman Bavinck. 47

(a) Inleiding. 47
(b) Bavinck: die man. 47
(c) Tydperk waarin hy skryf. 48
(d) Strominge vooraf. 50

2. Doel van die Psigologie volgens Bavinck. 52

(a) Omskrywing. 52
(b) Oorsprong van die Siel. 54
(c) Wese van die Siel. 54
(d) Siel en Gees. 55

3. Bavinck se metode van die Psigologie. 56

(a) Konstateer, beskryf, klassifiseer en daarna verklaar. 56
(b) Die Induktiewe Metode. 57
(i) Selfwaarneming. 57
(ii) Objektiewe Metode. 58
(iii) Eksperimentele Metode. 59
(c) Deduktiewe Metode. 63

4. Sy Vermoënsleer. 64

(a) Vermoënsleer reeds by Aristoteles. 64
(b) Kenvermoë. 64
(c) Die Begeervermoë. 65
(d) Opmerking. 67

5. Intellektualisme of Voluntarisme. 68

(a) Bavinck is Digotomis. 68
(b) Primaat van Verstand of Wil. 69
(c) Die Prioriteit aan die „Ek". 70

6. Die Ontwikkelingspsigologie. 70

(a) Die Ewolusieleer en -psigologie. 70
(b) Erflikheid van die Sonde en Psigiese Eienskappe. 73
(c) Rasverbetering. 76

7. Die Optimisme. 77

(a) Heymans en Meumann se Opvatting. 77
(b) Skepping of Ontwikkeling. 79
(c) Openbaring en Wysbegeerte. 79

8. Die Onbewuste. 81
(a) Inleiding. 81
(b) Geskiedenis van die Begrip. 82
(c) Groepering en Beskrywing van die Verskynsel. 83
(d) Gevolgtekking. 84
9. Die Oorwinning van die Siel. 84
10. Samevatting. 87

HOOFSTUK III.

'N STUDIE OOR DIE TOEGEPASTE PSIGOLOGIE IN DIE ALGEMEEN.

	Bl.
1. Inleiding.	89
2. Ontstaan, Omskrywing en Indeling.	89
(a) Inleiding.	89
(b) Psigotegniek.	91
(c) Kultuurpsigologie.	92
(d) Kriterium.	93
3. Psigognostiek: Wetenskaplike Mensekennis.	93
(a) Fisionomiek.	93
(b) Frenologie.	94
(c) Grafologie.	94
4. Psigotegniek: Wetenskaplike Mensebehandeling.	94
5. Beroepskeuse.	96
(a) Inleiding.	96
(b) Liggaamsbou en Karakter.	97
(c) Die Nuwe Rigting.	98
6. Die Skool en die Beroepskeuse.	99
(a) Persoonslyste.	99
(b) Voor en Nadele - Pedagogies.	101
7. Pedagogiese Psigologie.	104
(a) Inleiding.	104
(b) Kindersielkunde.	104
(c) Psigologie van die Opvoeder.	106
(d) Psigologie van die Opvoedingsakt.	107
(e) Psigologie van die Vormingsgoedere.	108
(f) Massapsigologie.	108
(g) Opmerking.	110
8. Eksperimentele Pedagogiek.	110
(a) Praktiese en Teoretiese Pedagogiek.	111
(b) Die Eksperiment.	111
(c) Geskiedenis.	112
9. Samevatting.	113

HOOFSTUK IV.

BAVINCK SE TOEGEPASTE PSIGOLOGIE.

Bl.

1. Inleiding. 115

2. Toepassing van die Psigologie. 115
(a) Praktiese Toepassing. 115
(b) Waar word die Psigologie Toegepas? 116

3. Psigotegniek. 117
(a) Naam ontleen aan Münsterberg. 117
(b) Toegepaste Psigologie sê egter Meer. 117

4. Eksperimentele Pedagogiek. 118
(a) Nuwe teenoor die Oue. 118
(b) Taak van die Eksperimentele Pedagogiek. 119
(c) Bedenkinge van Bavinck. 119
(d) Opmerkings oor Bavinck se Bedenkinge. 120
(e) Resultate van die Eksperimentele Pedagogiek. 120
(f) Die Persoonlikheid van die Onderwyser. 122
(g) Opmerking. 122

5. Tipeleer. 122
(a) Verskillende Temperamente. 122
(b) Waarnemingstipe. 123
(c) Opmerksaamheidstipe. 123
(d) Geheuetipe. 124
(e) Voorstellingstipe. 124
(f) Betekenis van die Tipeleer. 124

6. Psigografie. 125
(a) Wat word daaronder Verstaan? 125
(b) Psigogram. 126
(c) Bavinck se Besware. 126
(d) Opmerkinge oor Bavinck se Besware. 127

7. Die Psigologie van die Religie. 128
(a) Inleiding. 128
(b) Waarde van die Psigologiese Metode. 129
(c) Metode. 130
(d) Die Kind. 130
(e) Die Puberteit. 130
(f) Bevindinge van die Religieuse Psigologie. 132
(g) Bavinck se Waardebepaling van die Religieuse-Psigologie. 133
(h) Sy Besware. 134

8. Samevatting. 136

A F D E L I N G B.

HOOFSTUK V.

HISTORIESE SKETS VAN DIE CHRISTELIKE OPVOEDKUNDE.

	Bl.
1. Vroegste Geskiedenis van die Opvoedkunde.	138
(a) Inleiding.	138
(b) Voorgeskiedenis.	138
(c) Voorgeskiedenis tot die begin van die Christelike Pedagogiek.	140
(i) Die Oudste Kultuur.	140
(ii) Die Opvoeding van die Jode.	142
2. Die Ontstaan van die Christelike Opvoedingspraktyk.	147
(a) Die Koms van Jesus Christus.	147
(b) Teorie en Praktyk van Jesus se Opvoeding.	149
(c) Die Vroeë Christelike Opvoeding.	150
(d) Die Vroeë Christelike Pedagoë.	153
(i) Inleiding.	153
(ii) Aurelius Augustinus (354-430).	154
3. Reformatoriese Opvoeding.	157
(a) Die Humanisme en die Hervorming.	157
(b) Die Hervorming.	157
(c) Luther.	158
(d) Zwingli.	160
(e) Johannes Calvyn.	161
(f) Teorie en Praktyk van die Reformatoriese Opvoeding.	162
4. Die Sewentiende Eeu.	164
(a) Comenius en sy Tyd.	164
(b) Sy Lewe en Werk.	164
(c) Enkele belangrike Gedagtes van Comenius.	165
5. Die Piëtisme.	168
(a) Inleiding.	168
(b) Franke se Lewe en Werk.	169
(c) Sy Middele tot Ware Godsaligheid.	170
(d) Opvoeding tot Christelike Wysheid.	171
6. Die Christelike Skool na die 18de Eeu.	172
(a) Inleiding.	172
(b) Die Gereformeerde Skoolstryd in Nederland na 1800.	173
(c) Moderne Christelike Opvoedkundige Skrywers.	176
7. Samevatting.	176

HOOFSTUK VI.

'N STUDIE OOR DIE ALGEMENE PEDAGOGIESE BEGINSELS.

	Bl.
1. Inleiding.	179
2. Beginsels vir die Indeling van Rigtinge in die Pedagogiek.	179
(a) Inleiding.	179
(b) Die Skrifkriterium.	183
(c) Die Grondwet van alle Opvoeding.	184
(d) Verskillende Indelinge.	184
3. Naturalistiese Pedagogiek.	185
(a) Hubert Spencer.	185
(b) Sy Pedagogiek.	186
4. Die Eksperimenteel-Psigologiese Pedagogiek.	188
(a) Meumann en Lay.	188
(b) Beoordeling.	188
5. Sosiale Pedagogiek.	189
(a) Dewey.	189
(b) Sy Opvoeding.	190
(c) Kritiek.	191
(d) Kerschensteiner.	192
(e) Karaktervorming.	193
(f) Kritiek.	195
6. Indiwidual- en Persoonlikheidspedagogiek.	196
(a) Indiwiduele Pedagogiek.	196
(b) Ellen Key.	196
(c) Die Indiwiduele Pedagogiek by ander Pedagoë.	197
7. Moraal-Pedagogiek.	198
(a) Foerster.	198
(b) Beoordeling.	199
(c) Künkel.	199
(d) Beoordeling.	200
8. Moderne Didaktici.	201
(a) Montessori.	201
(b) Parkhurst.	204
(c) Decroly.	205
9. „Beginsels van die Christelike Opvoeding".	207
10. Samevatting.	211

HOOFSTUK VII.

BAVINCK SE ALGEMENE PEDAGOGIESE BEGINSELS.

Bl.

1. Inleiding. 212

2. Hoe Bavinck Pedagoog Word. 212

3. Bavinck se Metode van Probleembehandeling. 216

4. Bavinck se Dogmatiek en Wysbegeerte. 217

    (a) Inleiding. 217
    (b) Bavinck as Teoloog. 217
    (c) Bavinck se Wysbegeerte. 218
        (i) Openbaring. 218
        (ii) Christelike Wêreldbeskouing. 220

5. Bavinck se Algemene Pedagogiese Beginsels. 223

    (a) Inleiding. 223
    (b) Mens, Engel en Dier. 223
    (c) Opvoeding van die Mens in Ruimere en Engere Sin. 225
    (d) Die Wetenskap van die Opvoeding. 228
    (e) Die Karakter van die Pedagogiek. 229
    (f) 'n Algemene Opmerking. 230

6. Bavinck se Doelstelling, Uitgangspunt en Metode by die Opvoeding. 232

    (a) Doelstelling van die Opvoeding. 232
    (b) Uitgangspunt van die Opvoeding. 233
    (c) Metode van die Opvoeding. 235

7. Samevatting. 238

HOOFSTUK VIII.

Bl.

BAVINCK SE OPVOEDING VAN DIE CHRISTELIKE HUISGESIN.

1. Inleiding. 240

2. Die Oorsprong van die Huisgesin. 240

3. Die Versteuring van die Huisgesin. 242

4. Die Huisgesin by die Volke. 243

(a) Verskillende Volke. 243
(b) By Israel. 244

5. Die Huisgesin in die Nuwe Testament. 245

(a) Sy Ontstaan en Betekenis. 245
(b) Gevare wat hom Bedreig. 247
(c) Die Huwelik en die Huisgesin. 247

6. Die Huisgesin en die Opvoeding. 249

(a) Die Geboorte van 'n Kind. 249
(b) Eenheid en Verskeidenheid van die Huis as Opvoedingskool. 250
(c) Die Man en Vrou as Opvoeders van hulle Kinders. 253
(d) Invloed van die Staat op die Opvoeding van die Kind. 254
(e) Die Huisgesin bly die Ideale Opvoedingsinstituut. 258
(i) Die Huisgesin as Gawe van God. 258
(ii) Die Huisgesin is Vol Lewe. 258
(iii) Besondere Karakter van die Huislike Opvoeding. 259
(iv) Die Huislike Opvoeding omvat die Hele Mens. 259
(v) Opmerking. 260

7. Die Huisgesin, die Maatskappy en die Opvoeding. 261

8. Die Toekoms van die Huisgesin. 263

9. Samevatting. 265

AFDELING C.

HOOFSTUK IX.

DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY DOELSTELLING EN KINDERBESKOUING BY DIE ONDERWYS.

Bl.

1. Inleiding. 267

2. Die Verband tussen Bavinck se Psigologie en sy Doelstelling by die Onderwys. 267

(a) Inleiding. 267
(b) Doel van die Opvoeding by die Ou Volke. 268
(c) Doel van die Opvoeding by Israel. 269
(d) Die Opvoedingsdoel by die Christendom. 269
(e) Die Doel van die Opvoeding by die Asketisme. 270
(f) Die Doel van die Opvoeding by die Humanisme. 271
(g) Die Doel van die Opvoeding by die Realisme. 271
(h) Die Doel van die Opvoeding by die Reform-pedagoë. 272
(i) Weerlegging van die Opvoedingsideale deur Bavinck. 273
(j) Die Christelike Opvoedingsideaal. 274
(k) Opmerking. 275
(l) Samevatting. 277

3. Die Verband tussen Bavinck se Psigologie en sy Kinderbeskouing. 278

(a) Inleiding. 278
(b) Moeilikhede van die Psigologiese Studie. 280
(c) Die Empiriese Psigologie. 281
(d) Ongeskiktheid van die Empiriese Psigologie as Grondslag van die Pedagogiek. 282
(e) Genetiese Psigologie en die Psigologie van die Kind. 283
(f) Pedagogiese Patologie en Skoolhigiëne. 285
(g) Oordrewe Verwagting van die Nuwe Wetenskap. 285
(h) Besware teen die Metode en Resultate van die Nuwe Wetenskap. 287
(i) Besware teen die Ewolusionistiese Veronderstellinge. 288
(j) Die Kind as Uitgangspunt van die Opvoeding. 290
(k) Die Sedelike en Godsdienstige Aard van die Kind. 291
(l) Die Grondslag van die Pedagogiek na die Heilige Skrif. Die Skepping na Gods Beeld. 292
(m) Die Sonde. 293
(n) Algemene en Besondere Genade. 295
(o) Opmerking. 297
(p) Samevatting. 297

HOOFSTUK X.

DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE, SY LEERSTOF EN METODE VAN ONDERWYS.

Bl.

1. Die Verband tussen Bavinck se Psigologie en sy Leerstofbeskouing.

(a) Inleiding. 299
(b) Die Leerstof voor die Reformasie. 300
(c) Die Leerstof verlang deur die Hervorming. 301
(d) Die Leerstof by die Humanisme en Realisme. 302
(e) Bavinck se Besware teen Oorlading en die Verlange na Konsentrasie. 303
(f) Welke Leerstof eis die Christelike Opvoeding? 304
(g) Rangskikking van die Leervakke. 305
(h) Wat mag die Kind Leer? 308
(i) Die Kind en die Leerstof. 309
(j) Opmerking. 310
(k) Samevatting. 311

2. Die Verband tussen Bavinck se Psigologie en sy Metode van Onderwys.

(a) Inleiding. 312
(b) Wat is Metode? 312
(c) Verskillende Leervorme. 313
(i) Deïktiese Metode. 314
(ii) Die Akroamatiese Metode. 314
(iii) Die Eromatiese Metode. 314
(d) Die Deïktiese Metode. 315
(e) Die Metode en die Kind. 315
(f) Die Goeie in die Nuwe Opvoeding. 317
(g) Bavinck se Besware teen die Gesigsaanskouing van die Reform-pedagoë. 317
(h) Waarneming met alle Sintuie is vir Bavinck die Begin van Kennis van die Verstand. 318
(i) Betekenis van die Sintuiglike Waarneming. 320
(j) Die Aanskouing en die Kind. 321
(k) Die Eise van die Konsentrasie. 324
(l) Opmerking. 328
(m) Samevatting. 331

HOOFSTUK XI.

DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY BESKOUING OOR TUG, SKOOLINRIGTING EN ONDERWYSER.

	Bl.
1. Inleiding.	333
2. Die Verband tussen Bavinck se Psigologie en sy Tugbeskouing.	334
(a) Inleiding.	334
(b) Gesag en Tug: Vroeër en Tans.	334
(c) Bavinck se Besware teen die Gesag van die Reform-pedagoë.	336
(i) Die Sedelike Gesag.	336
(ii) Juridiese Gesag.	336
(iii) Die Goddelike Gesag.	337
(4)(d) Die Tug.	338
(e) Bybelse Tug in die Staat, Kerk, Huis en Skool.	340
(f) Opmerking.	343
(g) Samevatting.	345
3. Die Verband tussen Bavinck se Psigologie en sy Skoolinrigting.	346
(a) Inleiding.	346
(b) Die Seleksie-prinsiep.	347
(c) Beroepskeuse.	349
(i) Die Seleksieprinsiep.	349
(ii) Besware teen Seleksie.	350
(iii) Opmerking.	352
(d) Die Eenheidskool.	352
(i) Wat ons daaronder Verstaan.	352
(ii) Bavinck se Besware teen die Eenheidskool.	353
(iii) Opmerking.	355
(e) Die Werkskool.	356
(f) Samevatting.	357
4. Bavinck se Psigologie en die Onderwyser.	358
(a) Inleiding.	358
(b) Opvoeding vra die Ganse Persoonlikheid van die Opvoeder en die Opvoedeling.	359
(c) Status van die Onderwyser.	361
(d) Gesag van die Onderwyser.	363
(e) Opleiding van die Onderwyser.	364
(f) Opmerking.	367
(g) Samevatting.	368

HOOFSTUK XII.

DIE VERBAND TUSSEN BAVINCK SE PSIGOLOGIE EN SY BESONDERE OPVOEDING.

	Bl.
1. Inleiding.	369
2. Opvoeding van die Rypere Jeug.	370
(a) Inleiding.	370
(b) Uit Die Geskiedenis van die Neopedie.	371
(i) By die Natuurvolke.	371
(ii) In Griekeland en Rome.	372
(iii) In die Christelike Kerk.	372
(iv) By die Christelike Maatskappy.	373
(v) Na die Hervorming.	373
(vi) In die Sondagskole.	374
(vii) In die Jongelingsverenigings.	374
(viii) Van Owerheidsweë.	375
(c) Opmerking.	376
(d) Die Taak van die Neopedie.	376
(i) Leemtes in die Bestaande Neopedie.	376
(ii) Noodsaaklikheid van die Neopedie.	377
(iii) Beginsels van die Neopedie.	378
(iv) Die Opvoeders van die Rypere Jeug.	380
(v) Psigologie van die Rypere Jeug.	381
(vi) Die Godsdienstig-sedelike Opvoeding.	385
(vii) Die Sosiale Opvoeding.	389
(viii) Die Politieke Opvoeding.	390
(ix) Metode.	391
(x) Organisasie.	392
(e) Opmerking.	394
3. Bavinck se Nuwe Opvoeding.	395
(a) Inleiding.	395
(b) Algemene Kenmerke van Bavinck se Nuwe Opvoeding.	396
(i) Inleiding.	396
(ii) Die Ewolusionisme.	397
(iii) Die Positivisme.	397
(iv) Die Pragmatisme.	397
(b) Opmerking.	398
4. Die Opvoeding Van Die Vrou.	399
(a) Inleiding.	399
(b) Historiese Oorsig.	399
(c) Bavinck se Opvatting.	400
(i) Sielkundige Verskil tussen Seuns en Meisies.	400
(ii) Noodsaaklikheid van die Opvoeding.	401
(iii) Onderwys van die Meisies.	401
(d) Opmerking.	403
5. Samevatting.	403
6. Slot.	404
BIBLIOGRAFIE.	407